

Időcserepek

Szubjektív válogatás az MKE 75 éves történetéből

**Tisztelt Ünneplő Közönség,
Hölgyeim és Uraim!**

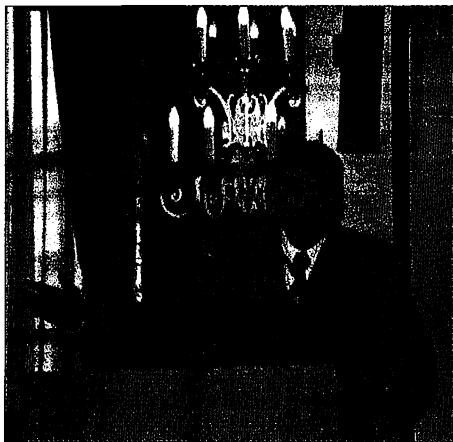
Előadásom előtt engedjék meg, hogy köszönetemet fejezzem ki Bényei Miklósnak, az MKE történetét feldolgozó kézírata rendelkezésemre bocsátásáért!

Egy megállapítással kell kezdenem. Az MKE 75 éves, hetvenöt esztendeje alakult meg a magyarországi könyvtárosok és a hozzájuk csatlakozó levéltárosok egyesülete, de a múltunk ennél sokkal régebbi időikig nyúlik vissza. A

magyar könyv és könyvtárosság története ugyanis magában foglalja az írás, a könyvnyomtatás, a könyvkötészet, a papírgyártás történetét, és kapcsolatos a magyar tudomány- és irodalomtörténettel is. A magyar könyv ismert történetének kezdetei Szent István királyunk koráig vezetnek vissza, aki elrendelte egyházaink ellátását misekönyvekkel. 1090 előttre datáljuk az első Magyarországon írt könyvet, a *Hahóti kódexet*, 1473 pünkösdjére pedig megjelent Andreas Hess budai nyomdájában az első Magyarországon nyomtatott, 133 kisívrét terjedelmű könyv, a *Chronica Hungarorum*. Néhány évtized elteltével, az egyébként „sötét” jelzővel illetett középkorban már számos magyar nyomdában készítenek latin, német, szlovák és magyar nyelven írt könyveket.

Ebben az időben a könyvek egyházi és főúri tulajdonosai, könyvtárosai nemcsak tudományt birtokolnak, hanem a közvetítő latin nyelv révén európai műveltséget, közös európai identitást is. Aminek újbóli megteremtésén – digitális projektek keretében – éppen napjainkban fáradozik az európai könyvtárosság, a közgyűjteményügy.

A történelmi ív említése tehát nem indokolatlan. 1935 nem a könyvtárosságunk megszületésének a dátuma, hanem egy fordulópont a könyvtárosság professzionális szakmává, hivatássá válásának ezeréves múltú folyamatában.

A polgári korban a közkönyvtárak kialakulása és elterjedése ugyanis magával hozta a közösségi, egyesületi szervezkedés gondolatát. Az USA-ban 1876-ban, Angliában 1877-ben, nálunk 1935-ben, a nemzetközi fejlemények nyilvánvaló hatása mellett jött létre az egyesület. Az I. világháború traumáját követően az Európában felerősödő békevágy az együttműködés lehetőségei felé fordította a könyvtárosság figyelmét. A brit könyvtári egyesület ötvenedik évfordulója alkalmából Edinburgh-ban megrendezett ünnepségen, 1927-ben kimondták a nemzetközi könyvtáros szervezet, az IFLA megalakulásának szándékát.

A hazai reagálás sem maradt el. Hóman Bálint könyvtáros, jeles és befolyásos történész, a Magyar Nemzeti Múzeum egyik osztályaként működő Országos Széchényi Könyvtár főigazgatója 1929. június 8-án értekezletet tartott, ezen a szakma vezető egyéniségeinek körében felvetette a könyvtárosok szövetsége alapításának ötletét. A gondolat 1935-ben, a Magyar Nemzeti Múzeum keretében működő Levéltári Osztállyal, mint egyenrangú szervezeti egységgel karöltve realizálódott. Január 31-én, az Országos Széchényi Könyvtárban ifj. Szinnyei József (a Magyar Tudományos Akadémia főkönyvtárnoka) vezetésével megtartott bizottsági ülésen véglegesítették az alapszabályt, és eldöntötték, hogy hamarosan megtartják az első közgyűlést, amelyre 1935. június 26-án a Magyar Tudományos Akadémia impozáns épületének dísztermében került sor. Megalakult a Magyar Könyvtárosok és Levéltárosok Egyesülete.

Céljait az alábbiakban jelölték meg:

- A könyvtár- és levéltárügy tudományos és közcéljainak felkarolása.
- A könyvtárosok és levéltárosok közti állandó kapcsolat biztosítása.
- A könyvtárosok és levéltárosok testületi érdekeinek támogatása.
- A könyvkultúra előmozdítása.

E célokat tudományos és ismeretterjesztő előadások tartása, könyvtáros- és levéltáros-képző tanfolyamok rendezése, folyóirat, időszaki kiadvány közzététele és szakkiadványok megjelenésének támogatása révén kívánták elérni.

Tisztelt Jubileumi Konferencia!

A következő időcserép, amelyet szeretnék felvillantani: az egyesület indulásának pillanatában megfogalmazott szakmai és társadalmi szolgálatról, a hivatástudatról, az öntevékenység növeléséről, a szakmai érdekvédelemről, az erkölcsi és anyagi megbecsülés előmozdításáról, a képzésről, az önképzésről, a nemzetközi kapcsolatok ápolásáról, a felhasználók, a használói csoportok, a nemzetiségek és a hátrányos helyzetűek esélyegyenlőségét biztosító kezdeményezésekről szóló cselekvéseket idézi, amelyek szintén az első pillanattól kezdve napjainkig jellemzik életünket. A korábban az európai tudástár kapcsán már említett történelmi ív e kihívások teljesítésében is tetten érhető.

Ma sem tehetjük le a „fegyvert”, ebben az esetben az írott szó erejét, ha a könyvtárügy, azaz valójában a magyar társadalom felemelkedésének ügyét kell szolgáljunk. Gondoljunk csak a *Digitális Magyarország Program* című, néhány hete megjelent vitairatra, amelynek vezetői összefoglalójában az alábbiakat olvashatjuk: „*Elő térbe kerülnek a személyre szabott szolgáltatások, tartalmak. Társadalmi*

változásoknak vagyunk tanúi, ahol a Kormány feladata kettős: egyrészt a kiválóságok, kitörési pontok azonosítása, támogatása, a fejlődés feltételeinek megteremtése és ösztönzése, másrészt a felzárkóztatás, a digitális esélyegyenlőség megteremtése. Biztosítani kell a digitális tartalmakhoz való hozzáférés lehetőségét mindenki számára. Használat-ösztönzéssel, készségneveléssel és képzéssel készítjük fel Magyarország állampolgárait az új lehetőségek használatára.”

A digitális írástudással rendelkező web-polgár éppen a könyvtári rendszer révén válhat tudatos tagjává a közösségnek. A vitairatban megfogalmazott kihívásra a válasz a 'könyvtár', ami egyébként magában a dokumentumban eddig sajnos, még nem nyert említést.

S hogy miért a könyvtár?

- Mert olyan közgyűjtemény, amely bölcsője mindenféle tárnak, azaz a muzeális, levéltári, hangzó, képi és digitális világnak. Ezt a világot egységes rendszerben gyűjti, rendszerezi, tárja fel és szolgáltatja. Benne van a múlt–jelen–jövő, azaz a nemzeti identitás!
- Mert gyűjteményre építő, hiteles hely! A digitális tartalmakat hagyományosan is, a hagyományos tartalmakat pedig digitálisan is szolgáltatja, mindenki számára a neki alkalmas formában. Ezáltal hidat, átjárhatóságot képez a hagyományos és a digitális kultúra világa között.
- Mert tagolt társadalmunk minden helyi közössége rendelkezik valamiféle, neki szükséges települési, iskolai, intézményi, szakmai, tudományos és speciális dokumentumtípusokat tartalmazó könyvtárral. Vagyis mindenkit megszólít, az olvasni nem tudó, a halmozottan hátrányos helyzetű állampolgártól a tudós professzorig.
- Mert a segítségi folyamatban nem csupán egy szoftver beépített „Help funkció”-jaként, hanem valódi segítő partnerként működik.
- Mert életútja során a könyvtárral valamennyi állampolgár találkozik.
- Mert minden szolgáltatását – a legegyszerűbb kölcsönzéstől a tudományos referálásig – a hozzá forduló személy segítésére, pillanatnyi helyzetének előmozdítására, céljai elérésének támogatására fejlesztette ki.
- Mert az életút első pillanatától az utolsóig rendelkezésre áll, immár, az IKT-eszközök révén, időtől és fizikai tértől is függetlenül.

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete mindezek birtokában, együttműködve a könyvtáros társszervezetekkel az elmúlt néhány évben az alábbi, társadalmi megújítást célzó projektek részese, kezdeményezője és sikeres szervezője volt. Sajnos, a projekteket nem tudom most indokolt tartalommal említeni, csak a címeiket, témáikat idézem fel:

- Olvasástámogató programok. 2010 a Családi olvasás éve
- Nemzetközi könyvfesztivál
- Könyvtárosok a tehetségekért – a reformációtól napjainkig
- Kultúrák találkozása – könyvtárak és könyvtárosok a kölcsönös megértés szolgálatában
- Nemzetiségiellátása, roma projekt
- Web-polgár, webpolgárrá képzés, Netre-kész
- Kaleidoszkóp – új tudás – új műveltség mindenkinek

- Eurotéka – szabadegyetem
- Uniós szolgáltatások
- Versenyképesség
- E-tanácsadó képzés
- Menet – 2008 pályázat (esélyteremtés, tehetséggondozás, befektetés a jövőbe)

Tisztelt Hallgatóság!

Ez alkalomból és e helyen illő megemlíteni az elmúlt 75 év elnökeit. Mindazokat, akik egyesületünk elsőszámú vezetői voltak: Hóman Bálint vallás- és közoktatásügyi miniszter, Fitz József, Jánossy Dénes, Varjas Béla, Mátrai László, Kőhalmi Béla, Székely Sándor, Zsidai József, Billédi Ferencné, Horváth Tibor, Vajda Erik, Ambrus Zoltán, valamint 2003-tól napjainkig Bakos Klára.

Az MKE ma tizennyolc lakhely szerinti területi és tizenegy szakterületi szervezetről áll, valamint együtt dolgozik három együttműködő könyvtáros egyesülettel. Tagjaink összes száma: 1780 egyéni és kilencven intézményi tag. Lefedettsé-
günk országos.

Tisztelt Konferencia!

Nem tehetem meg, hogy az MKE történetét taglalva ne szóljak az 1969-ben útjára indított vándorgyűlésekről. Az évente 500–800 főt megmozgató összejevetel szakmai köztudatunk fontos eleme, szervezeti életünk meghatározó rendezvénye. Visszatekintve az elmúlt 43 év 43 vándorgyűlésére az a meglepetés ér bennünket, hogy a vándorgyűlési címekben megfogalmazott tematikák számos esetben sorszerűen összenőttek a helyszínt adó településekkel, egyfajta önbeteljesítő jóslatként is működnek.

Gondoljunk csak például a 6. vándorgyűlésre, amely a „Jövő könyvtára” címmel Pécssett került megrendezésre 1974-ben. És íme, 2011-ben a következő vándorgyűlésünk Pécssett, a jövő könyvtárában, a Dél-Dunántúli Regionális Könyvtár és Tudásközpontban lesz.

De utalhatok a 13. vándorgyűlésre is. A tematika „A magyar könyvtárügy feladatai”. Helyszín: Kaposvár, ahol éppen most épül az a kulturális központ, amely a megyei és városi könyvtárak feladatainak átértékelésére készíti.

A 15. vándorgyűlés „A könyvtár és olvasója. Olvasóvá nevelés” címet viselte. Helyszín Győr, ahol a Győri Könyvszalón, amelyet idén is Bakos Klára elnök aszszony nyitott meg, megvalósítója ennek a gondolatnak!

Szolnokon 1987-ben „A könyvtárak szerepe az információközvetítésben” címmel zajlott a program, azóta ez az információközvetítő szerep közös térbe került a levéltárral és kibővült a közművelődéssel is.

Sárospatak: „Nemzeti erőforrásunk, az információ”. 1992-ben, amikor az önkormányzatok még a saját határokon belüli feladatellátást célozták meg, nem gondoltuk volna, hogy mára a helyi könyvtár mint regionális szolgáltató intézmény szervezi majd – könyvtári stratégia mentén, nemzeti erőforrásként – egy egész kistérség könyvtári életét.

1997-ben Kecskeméten a „Szolgáltatások – térítések – szponzorálás” került fókuszba, a könyvtári marketing, amelynek országos motorja ma is a Katona József Könyvtár. 2006-ban pedig ugyanitt „Középpontban az állampolgár” címmel zajlott a program, jelezve azt az irányváltást, amely azóta a mindennapok társadalmpolitikai céljává is vált.

Idei vándorgyűlésünk pedig, amely Baján zajlott, „A kultúrák találkozása” címet viselte. Az ország pedig ezzel egyidőben az Európai Unió soros elnöki szerepének betöltésére, a különböző európai gondolatok, kultúrák, identitások és érdekek bölcs és felelős kezelésére készül.

Mint látható, az MKE – a civil lehetőségek mentén haladva – sohasem tért ki a társadalmi kihívások elől, sőt aktívan elébe ment azoknak, bár mindig került a direkt politizálást. A sajátos könyvtári eszközök, a hálózatba szervezés, az együttműködés, a könyvtári rendszer fejlesztése, a központi szolgáltatások, a technikai, tematikai fejlesztés, a kistérségi ellátás, az adatbázisok építése, a könyvtárak helyi szolgáltatásainak felhasználóbarát, célközönségre irányuló fejlesztése és az ebben játszott MKE-szerep mindig a nemzetet (határon innen és túl) és mindig a társadalmat szolgálta.

Tisztelt Konferencia!

Az egyesület életében felemelő momentum volt a jubileumi 50. évforduló megünneplése is, mert ekkor, 1985-ben adták át első ízben az Egyesületi Munkáért Emlékérmet, az MKE saját kitüntetését, amelyet külföldi kollégák is elnyerhetnek, és amely „MKE Emlékérem” elnevezéssel rögzült a szakmai köztudatban. Azóta több mint százötvenen kapták már meg, átadása ma sem maradhat el. Kitüntetettjeink közösségünket személyessé, szerethetővé, tiszteletre méltóvá teszik. Példaként állnak a társadalom számára. Büszkéek vagyunk rájuk. De büszkéek lehetünk valamennyi jelen lévő és távolról velünk ünneplő társunkra is. Amint Gerő Gyula, egyike korábbi kitüntetettünknek nemrég megjelent hatalmas munkája is sugallja, a látszólag „névtelen” események, dátumok, személyek könyvtári rendbe állítva mulhatatlan kincsesbányáját adják létünknek. Ezt a kincsesbányát köszönöm mindenkinek.

Végezetül, az időcserepek között válogatva, a múltból eredő jövőhöz érek.

A Magyar Könyvtárosok Egyesületének utóbbi éveit és feltehetően a jövőjét is a magyar könyvtárügy stratégiai elképzeléseihez aktuálisan igazodó egyesületi stratégia határozza meg. 2003-ban kidolgoztuk saját stratégiai tervünket, és küldetésnyilatkozatot fogadtunk el. Ebben tagszervezeteinkkel és szakmai társszervezeteinkkel együtt szorgalmaztuk és szorgalmazzuk a minőségi információszolgáltatást, az információhoz való hozzáférés demokratikus jogának érvényesítését, a könyvtárosi életpálya vonzóbbá tételét és kiteljesítését, a könyvtárosság társadalmi elismerését.

Öt éve, alapításunk 70. évfordulója alkalmából írott üzenetünkben e szellemben fordultunk a világban működő testvérszervezetekhez, az IFLA tagjaihoz. Ezt írtuk: „*Küldetésünk, hogy a ránk bízott szellemi vagyont a digitális kor szakmai követelményeinek megfelelően, a tudás és az etikus magatartás iránt elkötelezeten, a jelen és a jövő javára kezeljük.*”

Az öt évvel ezelőtti évforduló az egyesület utóbbi évekbeli egyik legnagyobb horderejű kezdeményezésének, az etikai elvárások rendszerbe foglalásának, *A magyar könyvtároság etikai kódexe* 2006-os megalkotásának is hangsúlyt adott. A jelen és a jövő számára szóló iránymutatás olvasható ki abból, hogy a tagszervezetek és a tagság felismerte a dokumentum jelentőségét.

Azután megszületett a magyar könyvtárügy 2008–2013 közötti időszakra szóló stratégiája is. Ehhez igazodva, egyesületünk életében az utóbbi két évben központi gondolatá emelkedett a versenyképesség. Ennek egyik új eleme például a könyvtári turizmus, és hozzá kapcsolódva az idegenforgalmi ismeretek megszerzésének és az idegen nyelvi képzés megindításának támogatása.

A versenyképes ország kialakításában a könyvtárosoknak tehát meghatározó szerepük lehet. Ezt tudatosítani kell a társadalomban, fenntartóinkban, a kormányban is. Ebből következően elengedhetetlen a könyvtárosok szakmai és személyes kvalitásainak, partnerségi kultúrájának folyamatos fejlesztése.

Napjaink gazdasági válsága, a politikai bizonytalanság természetesen kedvezőtlenül érintette a könyvtári területet, így az egyesületet is. A nehézségek sikeres leküzdéséhez reményt ad a könyvtár több évezredes múltjából sugárzó erő, a jelenlegi könyvtári rendszer színvonalas működése, a szakma megújulási képessége, a könyvtárosok azonosság- és hivatástudata, progresszivitása.

A szilárd szervezeti keretekkel rendelkező egyesületünk háromnegyed évszázados tapasztalatok birtokában, nemzetközi kapcsolatokra is támaszkodva ezeknek az intellektuális erőknél a mozgósításával kívánja elérni reális céljait, amelyhez – megköszönve figyelmüket – további erőt, sikert kívánok!